

Viðmerking:

Lestur er arbeiði

- Tey, sum hava skrivað seg inn til lestur á Fróðskaparsetrinum hava fingið sær eitt fulltíðararbeiði sum universitetslesandi. Studentarnir hava úr at gera tey næstu árin at lesa tað, sum er skrivað um fakið; og at læra seg arbeiðsmátarnar hjá fakinum, segði Malan Marnersdóttir, rektari á Fróðskaparsetri Føroya í sambandi við, at lestrarárið byrjaði í farnu viku

Tann fyrsta september fóru nýggir studentar undir at lesa á Fróðskaparsetrinum. 12 eru farin undir at lesa livfrøðiliga stöðisútbúgving á Náttúruvísindadeildini, og 27 eru tikin upp til nýggj søgu- og samfelagsfrøðilig serskeið á Sögu- og samfelagsdeildini. Tey søgulesandi, sum av ymsum ávum ikki fingið gjørt lesturin til BA (Bachelor of Arts) lidenan í vár, fara at taka tey seinastu fakini í heyst. Á Føroyamálsdeildini halda tey umleið 15, sum fóru undir grundnám í føroyskum í fjór, fram í eitt ár afturat og taka exam.art. næsta vár. Á Náttúruvísindadeildini eru eisini aðrir studentar enn teir nýggju: teir sum byrjaðu í fjór fara undir seinna árið í stöðisútbúgvingini í stodd-alisfrøði og uppfatur aðrir studentar fara undir seinasta árið í BS-náminum í livfrøði.

Lestur er arbeiði

Tey, sum hava skrivað seg inn til lestur á Fróðskaparsetrinum hava fingið sær eitt fulltíðararbeiði sum universitetslesandi. Undirvingin á universitetum er óðrvisi enn undirvingin í skulm, av tí at hon byggir á granskning, lærarnir granska í teimum evnum, sum teir undirvísa í. Lesturin er lagdur til rættis við tí í huga, at studentarnir skulu ognar sær vitan og kunnleika á hægsta stigi um tað evnið, teir hava valt: mál og bókmentir, søgu og samfelagsvísindaskifti ella náttúru Føroya sett í norðurlendskt og altyðja perspektiv. Tað merkir, at studentarnir hava úr at gera tey næstu árin at lesa tað, sum er skrivað um fakið; og at læra seg arbeiðsmátarnar hjá fakinum.

Lestarárið á Fróðskaparsetrinum er í tveimum, fyrra lestrarhálsa er frá september til jóla og seinna lestrarhálsa gongur frá endanum á januar til mai. Studentarnir fara til próvtøkur í desember-januar og í mai-juni.

Undirvingin á setrinum fer fram frá tíðliga á morgni og út á seinnapartin. Serskeiðini í søgu og samfelagsvísindum eru tó seinni seinnapartin av tí at hólvisvísindaskiftini á setrinum eru soleiðis, at ikki nóg mikið av undirvingingarhølum eru til taks. Á Føroyamálsdeildini hava tey lesandi einar 15 tímar um vikuna, teir flestu

eru fyrilestrartímar. Á Náttúruvísindadeildini er timatalið størri, men allir eru ikki fyrilestrartímar. Sögu- og samfelagsligu serskeiðini eru fyrilestrar, og tey, sum hava teknað seg til øll, skulu hava seks fyrilestrartímar hvørja viku í heyst.

Hóli

Hon undirvingingarhólini eru fá og trong nú, so verður verri næsta ár. Tá er ætlanin bæði at taka nýggjar studentar upp til grundnám í føroyskum og at hava framhaldslestur til cand.phil. í føroyskum. Sögu- og samfelagsdeildin fer næsta ár at taka nýggjar studentar upp. Og á Náttúruvísindadeildini koma væntandi nýggj BS-nám, og eins og Føroyamálsdeildin ætla Náttúruvísindadeildin at økja um upptøkuna í næstum.

Tá verður fult. Fyribils mugu vit dúva uppá tiltakið: har tað er hjartarúmd er eisini húsarúmd! Næsta ár noyðast vit ivaleyst út í býin at hava tímar. Samstundis stremba vit eftir at finna eina varandi og góða loysn, sum kann savna virksemd á setrinum á einum stað.

Vísindastarvsfólk

Tað eru ikki bara nýggir studentar, sum byrja lestrarar í hesum døgum. Setrið hevur fingið fleiri nýggj vísindastarvsfólk og onnur starvsfólk. Ruth Johansen, sum var skrivari á Sögu- og samfelagsdeildini er flutt á seturskrivstovu, og skrivarin á Náttúruvísindadeildini, Laila Egholm, er flutt oman á Sögu- og samfelagsdeildina. Randi Durhuus er nýggi, hon er avloysari fyri skrivaran á Náttúruvísindadeildini í eitt ár. Náttúruvísindadeildin hevur fingið nýtt vísindastarvsfólk. Tað er Knud Simonsen, dr.scient. í havfrøði. Á Sögu- og samfelagsdeildini er Elin Súsanna Jacobsen, ph.d., sett sum adjunktur í føroyskari sögu, og Ólavur Christiansen, cand. polit. et soc., er settur í eitt starv í búskaparfrøði í eitt ár.

Haraftrat eru tveir vísindamenn afturkomnir úr farloyvi. Tað eru Jóan Pauli Joensen, professari á Sögu- og samfelagsdeildini, og Petur Zachariassen, lektari á Náttúruvísindadeildini - hann hevur í ár verið í starvi á setrinum í 25 ár.

Tað er heldur ikki bert starvsfólk í umstingini, sum skifta um arbeiðsplass. Sögu- og samfelagsdeildin fær ein gestaprofessara í heyst. Tað er Jógvann Mørkøre, adjunktur, sum hevur skift um arbeiðsstað við Barry Bartman, professara á universitetinum Prins Edward Island í New Foundlandi. Barry Bartman er ikki ókendur í Føroyum. Hann helt fyrilestur um smátjóðir í heiminum á ráðstevnuni um smátjóðir í vár. Barry Bartman hevur tikið lut í arbeiðinum við landsstýrisálitinum *Hvítubók, har kapitulin "Smátjóðir sum fullveldi"* byggir á grein hjá honum. Jóan Pauli Joensen og Barry Bartman stila fyri serskeiðunum á Sögu- og samfelagsdeildini í heyst.

Undirvinging, granskning og umsting

Vísindaliga starvslíðið á setrinum, lærarnir, hava skyldu til at fyrireika og hava undirvinging. Harumframt skulu teir granska og vera uppi í umstingini á setrinum - teir eru við til at stýra setrinum og stila fyri umstingini. Granskningin umfatar inn-savning av granskningartilfari og sjálva kanningina av tí. Haraftrat má granskningin verða almennakunnigjörð á onkran hátt. Granskarin má skriva um arbeiðið. Tað kann fóra til minni avrik sum greinir, og har kunnu koma bókur og umfatandi ritgerðir burtúr. Sjey lærarar á setrinum hava skrivað doktararitgerð (antin tær donsku lic.phil., ph.d. og dr.phil. ella tær norsku dr.art. og dr.scient). Ein hevur lokið ph.d. á setrinum, og í lotuni eru trý ph.d.-studentar innskrivaðir á setrinum.

Vísindaliga stigið á setrinum er á henda hátt á hægð við stigið á universitetinum í grannalondum okkara.

Akademi og universitet

Setrið var í 1965 stovnað sum eitt akademi og søgan hjá akademii um gongur aftur í forma Grikkaland. Har var eitt akademi ein felagskapur í Athen, sum Platon grundaði umleið 385 f.Kr. Órðið sipar til ta lundina uttan fyri Athen, har akademið var. Hildið verður at formiliga vóru akademi felagsskapir við átrúnaðarlíggum dámi, og at tey savnað

ust fyri at dyrka musurnar. Í miðöldini tóku akademiini sær av evnum ella frøðigreinum, sum universitetini ikki kundu hýsa. Seinni vóru akademi samtak av arbeiðandi granskarum.

Fróðskaparsetrið var fyrstu mongu árin eitt akademi, sum tók sær av frøðigreinum, sum hini universitetini í ríkinum ikki høvdu á skránni. Landið figgjaði frá fyrstan tíð setrið, og í akademitiðini. 1965-87, stilaði eitt stýri fyri virkseminum. Tað var mannað við uttansetursfólki: rektarin á studentaskúlanum, landsbókavörðurin og trýggir limir í Fróðskaparfelagnum. Fróðskaparfelag var tað, sum legði lunnar undir setrið - gjørdi lobby-arbeiðið upp gjøgnum 1950- og 60'ini.

Í Evropa komu universitetini í miðöld, tað elsta sigst vera tað í Salerno í Suðuritalia. "Universitet" kemur av latínska orðinum "universitas", sum merkir heild - og sum er avleitt av "universus", í merkingini altumfatandi. Eitt universitet er tískil ein heild, og henda heildin umfatar granskning og undirvinging, lærarar (magister) og studentar (schola); á latíni eitur tað "universitas magistrorum et scholarium". Universitetini vóru rættliga sjálvstøðugar heildir, eins og restin av virkseminum í samfelagnum var skipað í feløg, sum á donskum kallast "laug", á enskum "guild". Umframt snikkarafelagið, skómakarafelagið og kannustoyparafelagið var altsó universitetið, sum var lestrar- og granskingsfelagið í býnum. Strangar reglur vóru fyri hvør kundi gerast limur, og eingin annar mátti gera skómakara-arbeiði uttan limirir í skómakarafelagnum.

Modernað universitetið stavar úr Týsklandi, har Wilhelm von Humboldt (1767-1835) endurskipaði universitetið í Berlin í 1810. Hovudhugsanin hjá Humboldt var, at universitet skulu vera plass har friður er til kompromisleysa leitan eftir sannleika! Fri granskning og fri studíur eru hovudsendamálið. Avbyrgingin frá samfelagnum skuldi tryggja granskningini móti mótarákum og lötuvinningarhugsan. Wilhelm von Humboldt vildi vera við, at lyndi og skil hjá mentaða

Malan Marnersdóttir, rektari á Fróðskaparsetrinum

borgaranum verður skapað gjøgnum vísindini. Hóast hesin hugsanarháttur í summum lutum er avloddaður, so er kortini mangt, sum hevur hildið sær. Rannsóknarfrælsi, at granskning og undirvinging eru eitt, at samband er millum øll vísindi og at universitetini eru sjálfstýrandi, eru sjónarmið, sum enn eru fyrimyndir hjá universitetunum í okkara parti av heiminum.

Stýrslagið á Setrinum

Slikar fyrimyndir buðu undir, tá ið Fróðskaparsetrið gjørdist universitet í 1987. Lesturin og granskningin á setrinum fara fram á megindeildum og megindeildirnar eru Føroyamálsdeildin, Náttúruvísindadeildin og Sögu- og samfelagsdeildin. Hvør megindeildin hevur eitt ráð við seks limum: 3 fastir lærarar, 2 studentar og 1 starvsfólk. Megindeildarráðið skal leggja undirvingingina á deildini til rættis, tað ger uppskot til figgjarætlan, og megindeildarformaðurin hevur ábyrgdina av at figgjarjættanin verður hildin. Megindeildarráðið hevur fund eina ferð um mánaðin, har tað tekur stóðu til mál og ger tilmáli til setursráðið um t.d. starvssetanir, starvsloysnir, farloyvi, góðskringing av lestri á øðrum universitetum. Yvirskipaða stýrið á setrinum kallast setursráðið, sum eisini hevur fund eina ferð um mánaðin. Seturs-

ráðið er ovasti myndugleikin á setrinum og er mannað við rektaranum og formonnum í megindeildarráðunum. Setursráðið ger uppskot til lögtingsins figgjarlóg og býir figgjarjættanina millum deildirnar. Við rektaranum á odda tekur setursráðið avgerð í málum sum viðvíkja øllum setrinum og í málum, sum hava verið til ummælis á deildunum. Allir limir í ráðunum verða valdir og val er triðja hvørt ár.

Humboldt heldt, at vísindini skapa tilvitskuna hjá borgaranum - í dag noyðast vit ivaleyst at sanna, at fleiri eru um ta uppgávuna. Men vísindini og við teimum universitetini hava kortini týðandi uppgávur í samfelagnum, sum Fróðskaparsetrið ger sít itasta fyri at røkja.

Fleiri upplýsingar um setrið og námini eru at finna á internetinum: www.sleipnir.fo/setur.

Haraftrat verður stilað fyri einum opið hús-tiltaki seinast í hesum mánaði. Fróðskaparsetrið letur dýrnar upp fyri almenninginum og hevur fyrilestrar og framsýningar á skránni frá 29. september til 2. oktober.

Malan Marnersdóttir